

INGLIZ TILINI O'QITISHDA KORPUS LINGVISTIKASIDAN FOYDALANISH: TAHLIL VA NATIJA

Kamola G'ayratqizi Zayniyeva

O'qituvchi, Toshkent davlat sharqshunoslik universiteti

Annotatsiya: Mazkur maqolada ingliz tilini o'qitishda korpus lingvistikasi metodologiyasidan foydalanishning samaradorligi tahlil qilinadi. Korpus lingvistikasi orqali o'quvchilar uchun tilning real qo'llanilishiga asoslangan dars materiallari ishlab chiqish, o'quv jarayonida tez-tez uchraydigan til birliklari va grammatika strukturalarini aniqlash hamda o'rgatishda interaktiv yondashuvlar taklif etiladi. Maqolada korpus lingvistikasi vositalaridan foydalanish natijasida o'quvchilarning tilni amaliy o'zlashtirish darajasi yaxshilangani va tilga oid bilimlarining chuqurlashgani kuzatilgan. Shuningdek, bu usulning o'qituvchilarga darsni boyitish va zamonaviylashtirish imkonini berishi ta'kidlangan.

Kalit so'zlar: Ingliz tilini o'qitish, korpus lingvistikasi, o'qitish metodologiyasi, til o'rganish samaradorligi, til birliklari tahlili, amaliy til o'rganish, ta'lim texnologiyalari.

Kirish qismi: Bugungi kunda chet tillarini, xususan, ingliz tilini o'qitish bo'yicha zamonaviy metod va yondashuvlar ta'lim sohasida dolzarb masalalardan biri hisoblanadi. Global muloqot tili sifatida ingliz tilining keng tarqalishi, uni o'qitishda samarador va interaktiv usullardan foydalanishni talab qiladi. Shu nuqtayi nazardan, korpus lingvistikasi til o'qitish metodologiyasida yangi imkoniyatlarni ochib beradi. Korpus lingvistikasi – bu tilni katta hajmdagi real matnlar to'plami orqali o'rganadigan soha bo'lib, u tilning real qo'llanilishini tahlil qilish va talabalarga amaliy o'rganish tajribasini taqdim etishda muhim ahamiyatga ega.

Ingliz tilini o'qitishda korpus lingvistikasi taqdim etadigan asosiy afzalliklar orasida autentik (haqiqiy) til ma'lumotlariga asoslangan dars materiallarini yaratish, til birliklarining tez-tez uchrash darajasini aniqlash va talabalar nutqini mantiqiy va tabiiy shakllantirish imkoniyati bor. Ayniqsa, zamonaviy texnologiyalarning rivojlanishi bilan, o'qituvchilar korpus lingvistikasi asosida ishlangan turli platformalar, dasturlar va vositalardan foydalanib, darslarni interaktiv va qiziqarli qilish imkoniyatiga ega bo'lmoqdalar.

Mazkur maqolada ingliz tilini o'qitishda korpus lingvistikasi metodologiyasidan foydalanishning nazariy va amaliy jihatlari o'rganiladi. Tadqiqotda korpus lingvistikasining o'quvchilar uchun tilni chuqur o'zlashtirishga qanday yordam berishi, grammatik va leksik qoidalarni real misollar orqali tushuntirishdagi ahamiyati hamda ushbu yondashuvning ta'lim jarayonidagi o'rni tahlil qilinadi. Shu bilan birga, maqolada ushbu metodning samaradorligi haqidagi dalillar keltiriladi va natijalarga asoslangan xulosalar taqdim etiladi.

Korpus lingvistikasidan foydalanish nafaqat talabalar uchun, balki o'qituvchilar uchun ham yangi imkoniyatlar eshigini ochadi. Mazkur kirish qism korpus lingvistikasi metodikasining ahamiyatini yoritib, ushbu tadqiqotning muhimligini belgilab beradi va maqolaning asosiy yo'nalishini belgilaydi.

Asosiy qism: Korpus lingvistikasi, tilni katta hajmdagi real matnlar to'plamlari orqali o'rganadigan ilmiy soha sifatida, zamonaviy tilshunoslikda o'zining yetakchi o'rnini egallamoqda. Ushbu metodologiya orqali tildagi leksik, grammatik va pragmatik xususiyatlarni aniqlash mumkin. Korpus lingvistikasi, odatda, katta hajmdagi yozma yoki og'zaki matnlar to'plamidan iborat bo'lib, ushbu matnlar zamonaviy kompyuter dasturlari yordamida chuqur tahlil qilinadi. Ingliz tilini o'qitishda

korpus lingvistikasi o'quvchilarning amaliy qobiliyatlarini rivojlantirishda katta ahamiyat kasb etadi, chunki u tilni tabiiy kontekstdagi qo'llanish shakllarini o'rganishga imkon beradi.

Korpus asosidagi ma'lumotlar o'quvchilarga tilning haqiqiy foydalanish shakllarini taqdim etadi. Masalan, ma'lum bir so'z birikmasining qanchalik tez-tez va qanday kontekstdalarda qo'llanilishi korpus yordamida aniqlanishi mumkin. Korpus lingvistikasi yordamida eng ko'p ishlatiladigan so'zlar va iboralar ro'yxatini tuzish va ularni o'qituv jarayoniga kiritish mumkin. Bu esa o'quvchilarning lug'at boyligini amaliy jihatdan boyitadi. Korpuslar tilning grammatik strukturasi haqida ma'lumot berib, o'quvchilarning nafaqat qoidalarni yodlashiga, balki ularni qo'llashni tushunishiga yordam beradi. O'quvchilarning yozma va og'zaki nutqidagi xatolarini korpus ma'lumotlari bilan taqqoslash orqali tahlil qilish va to'g'rilash mumkin.

Korpus yordamida o'quv materiallari haqiqiy hayotdagi nutq namunalari asosida yaratiladi, bu esa talabalarga tilni tabiiyroq va ishonchliroq o'rganishga imkon beradi. Korpus asosidagi dasturlar yordamida har bir o'quvchining ehtiyojlariga moslashtirilgan mashqlar yaratish mumkin. Masalan, bir o'quvchi grammatik qoidalarga e'tibor qaratmoqchi bo'lsa, boshqasi leksikani chuqurroq o'rganishga qaratilgan materiallardan foydalanishi mumkin. Korpus asosidagi o'yinlar, interaktiv mashqlar va turli tahliliy topshiriqlar o'quvchilarning darsga bo'lgan qiziqishini oshiradi.

Korpus lingvistikasi asosida ingliz tilini o'qitish bo'yicha o'tkazilgan tadqiqotlar bu yondashuvning samaradorligini tasdiqlaydi. Misol sifatida, o'quvchilarga ingliz tilida tez-tez ishlatiladigan 1000 ta so'z va iboralardan iborat materiallar taqdim etilganda, ularning o'zlashtirish darajasi an'anaviy yondashuvga qaraganda yuqoriroq bo'lgani kuzatilgan. Bundan tashqari, grammatik qoidalarni o'rgatishda korpus asosidagi misollardan foydalanish talabalar tomonidan qoidalarning amaliy qo'llanilishini yaxshiroq tushunishlariga yordam bergan. Shuningdek, talabalar o'z yozma ishlarini korpusdagi real matnlar bilan taqqoslash orqali o'zlarining xatolarini aniqlash va tuzatish imkoniyatiga ega bo'lishgan. Bu esa o'z-o'zini tahlil qilish ko'nikmasini rivojlantirgan.

Korpus lingvistikasi samarali usul bo'lishiga qaramasdan, uning o'quv jarayonida qo'llanishi bilan bog'liq ba'zi cheklovlar mavjud. Misol uchun:

Texnologik cheklovlar: Korpusdan foydalanish uchun zamonaviy kompyuter dasturlari va internet aloqasi talab qilinadi. Barcha ta'lim muassasalari bunday imkoniyatlarga ega emas.

O'qituvchilar malakasi: Korpus lingvistikasi texnologiyalari bilan ishlashni talabalar bilan samarali o'tkazish uchun o'qituvchilarning malakasi yetarli bo'lishi lozim. Ushbu muammoni hal qilish uchun maxsus treninglar tashkil etilishi zarur.

Vaqt talab qilinishi: Korpusdan foydalanish dastlabki bosqichlarda ko'proq vaqtni talab qilishi mumkin. Lekin uzoq muddatda bu vaqt tejalishiga olib keladi.

Ushbu muammolarni hal qilish orqali korpus lingvistikasi ta'lim jarayonida yanada kengroq qo'llanilishi va yanada yuqori samaradorlikka erishish mumkin.

Natijalar: Ingliz tilini o'qitishda korpus lingvistikasi (KL) texnologiyalarini qo'llash ta'lim jarayonida sezilarli natijalarga olib keladi. Ushbu yondashuvning samaradorligi o'quvchilarning tilni o'rganish jarayonidagi faoliyatlarini optimallashtirishda, ularning amaliy ko'nikmalarini rivojlantirishda va til resurslaridan unumli foydalanish imkoniyatlarini kengaytirishda namoyon bo'lmoqda.

Korpus lingvistikasi orqali o'quvchilar real hayotda ishlatiladigan ingliz tilining mantiqiy va grammatik tuzilmasini chuqurroq o'rganish imkoniga ega bo'ladilar. Shu sababli, o'quvchilarning so'z boyligi kengayib, ular nutqiy birliklarni to'g'ri va mantiqiy qo'llashni o'zlashtiradilar. Masalan, KL asosida yaratilgan mashqlar leksik chastotaga asoslangan holda, tilni amaliy o'rganishni ta'minlaydi.

Korpus lingvistikasi o'quvchilar individual ehtiyojlarini hisobga olishga xizmat qiladi. Masalan, individual o'quvchi uchun til resurslari va materiallari bo'yicha moslashtirilgan topshiriqlarni ishlab chiqish imkoniyati mavjud. Bu esa har bir o'quvchining o'ziga xos o'rganish uslubi va tezligiga mos keladi.

Korpus lingvistikasi bilan ishlash natijasida o'quvchilarga real hayotdan olingan til materiallari taqdim etiladi. Bu o'z navbatida o'quvchilarning autentik til muhitida ishlash ko'nikmalarini rivojlantirishga yordam beradi. Misol uchun, "British National Corpus" yoki "Corpus of Contemporary American English" kabi korpuslardan foydalanish orqali zamonaviy til ishlatilishini o'rganish mumkin.

Korpus lingvistikasi orqali til o'rganuvchilarning keng tarqalgan xatolari aniqlanadi. Buning natijasida, xatoliklarni to'g'rilash uchun moslashtirilgan o'quv mashqlari ishlab chiqiladi. Shuningdek, xatoliklarni kuzatish natijasida o'quvchilarning tilga oid xususiy qiyinchiliklarini bartaraf etish osonlashadi.

O'qituvchilar KL vositalaridan foydalanish orqali yanada sifatli va innovatsion darslarni tashkil qilish imkoniga ega bo'ladilar. Bu ularning zamonaviy texnologiyalar bilan ishlash malakasini oshirishga ham xizmat qiladi.

Yuqoridagi natijalar shuni ko'rsatadiki, korpus lingvistikasi vositalarining ingliz tilini o'qitishda qo'llanilishi nafaqat o'quvchilarning tilni o'zlashtirish jarayonini takomillashtiradi, balki ularning mantiqiy fikrlash va lingvistik tahlil qilish ko'nikmalarini ham rivojlantiradi. Shu bilan birga, bu yondashuv o'qituvchilar va tadqiqotchilar uchun keng imkoniyatlar yaratib, ta'limning sifatini yangi bosqichga ko'taradi. Kelajakda korpus lingvistikasi asosida yaratilgan o'quv dasturlarini yanada kengaytirish va o'quv jarayonlariga integratsiya qilish zarur. Bu esa, ta'lim jarayonining samaradorligini yanada oshirishga xizmat qiladi.

Xulosa qismi: Ingliz tilini o'qitishda korpus lingvistikasi zamonaviy ta'lim jarayonining muhim innovatsion vositalaridan biri hisoblanadi. Ushbu yondashuv o'quvchilarning tilni chuqurroq o'zlashtirishini, real va kontekstual tahlil asosida til bilimlarini mustahkamlashini ta'minlaydi. Tadqiqot natijalari shuni ko'rsatadiki, korpus lingvistikasi o'quv jarayonini interaktiv va shaxsga yo'naltirilgan qilish bilan birga, o'qituvchilarning metodik imkoniyatlarini kengaytiradi.

Korpus asosidagi materiallar, jumladan, autentik matnlar va leksik chastotaga asoslangan mashqlar, o'quvchilarning tilga oid ko'nikmalarini sezilarli darajada yaxshilaydi. Buning natijasida, o'quvchilar o'z fikrlarini aniq ifodalash, grammatik tuzilmalardan to'g'ri foydalanish va amaliy nutq ko'nikmalarini rivojlantirish imkoniga ega bo'ladilar.

Bundan tashqari, korpus lingvistikasi vositalari keng tarqalgan xatolarni aniqlash va ularni bartaraf etish uchun samarali mexanizm yaratadi. Bu o'quvchilarning til o'rganish jarayonidagi muammolarini chuqurroq tushunish va ularga individual yondashuvni taklif qilish imkonini beradi.

Kelgusida korpus lingvistikasi asosidagi dasturlarni ingliz tili ta'limiga kengroq joriy qilish, xususan, turli yosh va darajadagi o'quvchilar uchun moslashtirilgan materiallarni ishlab chiqish muhimdir. Ushbu yondashuv ingliz tilini samarali va qiziqarli o'rganish uchun mustahkam poydevor yaratadi hamda ta'lim sifatini yangi bosqichga olib chiqishga xizmat qiladi.

Adabiyotlar ro'yhati:

1. Nasretdinova, M. N., Saydikramova, U. X., Saydikramova, Fuzaylova, N. A., Fayziyeva, A. K., & Jabborova, Z. T. (2024). Analysis of Stylistic Aspects of the Appearance of Ellipsis in Speech. South Eastern European Journal of Public Health, 1676–1680. <https://www.seejph.com/index.php/seejph/article/view/2184>
2. Nasretdinova, Mukhlisa Nizometdinovna, and Xamidova Ruxshona. "Methods of Analysizing New Words by Reading Texts." Journal of Higher Education and Academic Advancement 1.1 (2024): 229-232.
3. Raxmonkulovna, A. M. Milliy koloritni ifodalovchi frazeologizmlar tarjumasini muammolari (Agata Kristi asarlarining o'zbekcha tarjimalari misolida) 2023/12 Fil. fan bo'yicha falsafa. dok..(PhD) Diss. Avtoreferati. Volume1, (1), 56.
4. M.R.Abdullayeva and others. Social Psychological Features of the Process of Professional Stress in Pedagogical Activity // Journal Power System Technology ISSN: 1000- 3673, V 48, Issue 4. 2024/12. Pages 3325-3334
5. Sayed Mohamed Ahmed Korayem, Sharustam Giyasovich Shamusarov, Gulnora Sattorovna Mutalova, Buzakhro Marufjanovna Begmatova, Nargiza Makhmudovna Saidova. Calling for the Use of Intermediate Language in Teaching Arabic to Non-Native Speakers, Its Foundations and Problems // Power System Technology Journal, ISSN: 1000-3673 issue 48 (2024), -pp 2221-2236.
6. Djampulatova, N. M. (2024). Improving the Level of Communication Development of Students. Journal of Higher Education and Academic Advancement, 1(2), 180-185.
7. Saidova, Makhsudakhon Abbasovna. "CONTROL OF SPEECH SKILLS AND SKILLS IN TEACHING FOREIGN LANGUAGES." SUSTAINABILITY OF EDUCATION, SOCIO-ECONOMIC SCIENCE THEORY 2.17 (2024): 235-239.
8. Rakhmonov, I., & Kurbonova, R. (2024). Integrating simulators for language learning in technical Higher Education: insights from developed nations and guidelines for central asian countries including Uzbekistan. Modern Science and Research,3(1),1–4. <https://inlibrary.uz/index.php/scienceresearch/article/view/27969>
9. O.A.Yakubov. ASSOCIATION METHOD AS A WAY TO IMPLEMENT INNOVATIVE APPROACHES. CUTTING EDGE-SCIENCE. 2020/8. Ст 84.
10. Teshaboyeva Ziyodakhon Qodirovna, & Qodiriy Mahzuna Shavkataliyevna. (2024). THE APPEARANCE OF VISUAL EXPRESSIONS' TRANSLATION INTO ENGLISH IN THE WORK "THE DAYS GONE BY" BY ABDULLA QODIRIY. *Open Access Repository*, 10(1), 78–81. Retrieved from <https://oarepo.org/index.php/oa/article/view/3983>
11. Kasimova, S. S. (2024). Transformation of phrases and its destructions. Salud, Ciencia Y Tecnología - Serie De Conferencias, 3, 740. <https://doi.org/10.56294/sctconf2024740>
12. Xayrulla Khudoyorovich Khamidov, Ikrom Yusupovich Bultakov, Karima Saydanovna Raxmanberdiyeva, Sarvinoz Sayfullayevna Kasimova, Shirin Baxtiyarovna Sodiqova. Linguistic Expertise of Educational Literature: Analysis and Results // Journal Power System Technology. Vol. 48 No. 4/2024 p. 4017-4027. <https://powertechjournal.com/index.php/journal/article/view/1253>
13. KOMILOVA D. S. THE IMPORTANCE OF BASIC SKILLS IN TEACHING SYSTEM //International Scientific and Current Research Conferences. – 2023. – C. 392-398.
14. Mirabdullayeva Z. O. ANALYSIS OF MODERN ANECDOTES //PEDAGOGS. – 2024. – T. 56. – №. 1. – C. 139-142.
15. Komilova D. S. Classification of Speech Genres in Translations //European journal of innovation in nonformal education. – 2024. – T. 4. – №. 3. – C. 64-66.